

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	29.05.2019
Received / Makale Geliş	28.01.2019	Published / Yayınlanma	29.05.2019

ARZ ODAKLI SOSYAL HİZMET UYGULAMASI OLARAK AİLE SOSYAL DESTEK PROGRAMI¹

FAMILY SOCIAL SUPPORT PROGRAMME AS SUPPLY-ORIENTED SOCIAL WORK

Emre BALCI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Fakültesi, Sosyal Politika Bölümü,
Ankara / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-5849-1063

ÖZET

Aile, yıllar boyunca aile üyelerinin bakımının gerçekleştirilmesi, yetiştirilmesi, sosyalleşme ortamının sağlanması ve anne, baba ve çocuklar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi gibi önemli işlevleriyle varlığını sürdürmektedir. Ailenin korunması açısından aile üyesi bireylerin ihtiyaçlarının giderilmesi ve kaynaklara ulaşımının sağlanması önemlidir. Bu çalışmada Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından uygulanan Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) ele alınmaktadır. Çalışmada birey ve ailelerin sosyal yardım ve sosyal hizmetlere olan ihtiyaçlarının tespiti, ihtiyaç durumuna göre sosyal hizmet ve sosyal yardım modellerinin planlanması, uygulanması ve gerekli durumlarda eğitim, sağlık, istihdam gibi diğer kamu hizmetlerinden faydalanılmasının sağlanması amacıyla sürecin tüm aşamalarında rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini de bünyesinde barındıran arz odaklı bir program olan ASDEP'in planlanma aşamasından uygulanma aşamasına kadar gerçekleşen süreci ve programın uygulanma aşamasındaki sorunlara ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Sosyal Destek, Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP)

ABSTRACT

Family continues to have important functions such as the realization, maintenance and socialization of family member, and the organization of relationships between parents, children and children. It is important to meet the needs of the family members and to provide access to the resources for the protection of the family. In this study, Programme of Family Social Support (ASDEP) which is implemented by Ministry of Family, Labor and Social Services is discussed. It provides guidance and consultancy services in all stages of the process in order to determine the needs of individuals and families for social assistance and social services, to plan and implement social services and social assistance models according to the need, and to utilize other public services such as education, health and employment when necessary ASDEP, which is a supply-oriented program, discusses the process from the planning stage to the implementation phase and the problems in the implementation phase of the program and the solutions to these problems.

Keywords: Family, Social Support, Family Social Support Programme

1. GİRİŞ

Aile, bireylerle toplum arasında bağ kuran ve toplumsal hayatın devamını sağlayan en temel sosyal kurumlardan birisidir. Aile kurumunun niteliği toplumdaki farklılıklar göstererek tarih boyunca yer almıştır. Aile kavramı toplumsal yapı bakımından incelendiğinde, evlilik ile başlayan; akrabalık gibi sosyal bağlarla birbirlerine bağlanan, rol ve statüler aracılığıyla konumlanan bireylerin içinde bulunduğu sosyal bir grup olarak tanımlanmaktadır (Taylan, 2009: 119). Türkiye Cumhuriyeti Devleti, ailenin korunması konusunda önlemler almayı kendine görev olarak belirtmiştir. Anayasanın 41.maddesinde;

¹ Bu makale Ankara Hacı Bayram Üniversitesi'nde Prof. Dr. Yücel Uyanık danışmanlığında Emre BALCI tarafından hazırlanan tez çalışmasının kuramsal çerçevesinden yararlanılarak yazılmıştır.

“Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.” (T.C. Anayasası, 1982: madde 41).

Bu kapsamda devlet, bakanlıklar aracılığıyla aileye yönelik politikalar uygulamaktadır. Ülkemizde de sosyal refah hizmetlerinin sunulmasında önemli rol oynayan kamu kuruluşlarından biri de Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığıdır. Bakanlık arz odaklı sosyal hizmet hedefini gerçekleştirmek amacıyla Aile Sosyal Destek Programını (ASDEP) başlatmıştır. Bu kapsamda yaklaşık 3000 personel istihdam edilmiştir. ASDEP, aile ve bireylerin sosyal yardım ve sosyal hizmetlere olan ihtiyaçlarının tespitinin yapılması hedeflenmektedir. Ailelerin ihtiyaçlarına göre sosyal yardım ve sosyal hizmet modellerin planlanması ve uygulanması, vatandaşların gerektiğinde diğer kamu hizmetlerinden yararlanılmasının sağlanması amacıyla sürecin tüm aşamalarında rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini gerçekleştirmesi ASDEP aracılığıyla yapılması planlanmaktadır. Bu çalışmada arz odaklı sosyal hizmet uygulaması olan ASDEP'in planlanmasından uygulanma sürecine ve ailelere sosyal destek sağlamadaki rolüne değinilecektir.

2. AİLE KAVRAMI

Aile ile ilgili literatür incelendiğinde aile kavramı hakkında birçok tanımlama yapılmaktadır. Yapılan her tanımlama onu farklı bir kategoriye yerleştirmektedir. Aile örneği olarak verilecek her tanımlama; aileyi sosyal hayatın esas şekillerinden biri olarak kabul etmekle birlikte onu sosyal bir grup, sosyal bir kurum ve hatta sosyal bir yapı tipi olarak ayrı kalıplar içinde değerlendirmektedir (Gökçe, 1976: 46). Aile, toplumdaki diğer kurumlar gibi belli bir toplumsal düzenin parçası olarak karşımıza çıkmaktadır (Güler ve Ulutak, 1992:51).

Evrensel anlamda aile tanımının yapılması oldukça zordur. Evrensel aile tanımının yapılmasında iki büyük engel bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bu kurumun dünya çapında gösterdiği çeşitliliğidir. Örneğin; ABD’de resmi kurumlar aileyi, “Doğum, evlilik veya evlatlık edinme yoluyla bir ilişkisi olan ve bir hanede birlikte yaşayan iki veya daha fazla kişiden oluşan küme” olarak tanımlamaktadır (Cohen, 2005:6 akt. Canatan, 2011: 60). Bu tanım ABD’deki “aile” kavramı yerine daha çok “hane halkı” kavramını ortaya çıkarmaktadır. İkinci önemli faktör ise tarihsel süreçte aile kurumunun sürekli olarak değişmesidir. Aile içi ilişkiler, ailenin yapısı gibi hususların değişmesiyle birlikte aile hakkındaki düşünceler de değişmektedir. Bu değişimle birlikte ailenin tanımı gelişmekte ve aileye alternatif yaşam biçimleri de (eşcinsel evlilikler, tek ebeveynli aile vb.) gündeme gelmektedir (Canatan, 2011: 61).

Giddens (2012), aile kavramını hısımlık ve evlilik kavramlarıyla tanımlanmasının gerekliliğini belirtmektedir. İki yetişkin birey arasındaki toplumsal olarak kabul edilen bir cinsel birleşim evlilik olarak tanımlanırken, hısımlık kavramı anne babalar, erkek ve kız kardeşler ve diğer kan akrabaları, evlilik yoluyla çiftlerin hısımları olarak kabul edilir. Giddens’a (2012) göre “Aile akraba ilişkileriyle doğrudan bağlanan ve yetişkin üyelerin çocuklarına bakma sorumluluğu olan bir insanlar topluluğu” olarak tanımlanmaktadır.

Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu (1989: 3-4) aileyi tanımlarken, “evlilik, kan bağı ve diğer yasal yollardan aralarında akrabalık ilişkisi olan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan fertlerden meydana gelen, fertlerin cinsel, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, fertlerin topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel bir toplumsal birim” olarak tanımlamıştır (Akt. Taylan, 2009: 119).

3. SOSYAL DESTEK KAVRAMI

Sosyal destek kavramının temelleri ilk olarak 20. Yüzyılın başlarında atılmaya başlanmıştır. Sosyolojinin kurucularından Emile Durkheim, sosyal uyum kaybının bireyin psikolojik anlamda iyi olma hali ile ilişkili olduğuna ve bireyin yaşamında karşılaştığı sosyal uyumsuzlukların psikolojik iyilik durumunu da olumsuz yönde etkilediğine inanmaktadır. Durkheim bu görüşünü destekleyen verilere 1897 yılında yaptığı “intihar” isimli çalışmasında ulaşmıştır. Çalışmasında intihar oranlarını araştırırken, intihar vakalarının yakın sosyal bağları yetersiz olan bireyler arasında daha yaygın olduğu konusunda verilere ulaşmıştır (Gottlieb, 1981; akt. Özbesler, 2001: 8).

Sosyal desteğin teorik temeli Kurt Lewin'in Alan Kuramı ve davranış tanımına dayanmaktadır. Lewin, yaşam alanını belirli bir zamanda bireyin davranışını etkileyen etmenlerin tümü, davranışı ise çevre ile bireyin fonksiyonu olarak tanımlanmaktadır. Lewin'e göre davranış psikolojik çevrede oluşan değişimdir. Böylece bireyin olumsuz davranışlarını ortadan kaldırarak yeni davranışların kazandırılması onun psikolojik çevresinde değişiklik yapmasına yardımcı olabilir. Bu anlamda bireyin sosyal destek sistemi onun psikolojik çevresi içerisinde yer almaktadır (Yıldırım, 1997: 81).

İnsanlar üzerinde stres yaratan durumların ortaya çıkması stresli olayların zararlı etkilerine karşı koruyan etmenlerin varlığını düşündürmektedir. Bu yönelim kapsamında ruhsal ve bedensel sağlığın, stresin zararlı etkilerinden korunması gerekliliği olarak sosyal destek, 1970'li yıllarda çalışılmaya başlanmıştır (Özdemir, 2013: 8).

Sosyal destek, yeni bir araştırma alanı olarak 1970'li yılların ortasında sosyal ilişkiler ve sağlık alanında ele alınmıştır. Bu kapsamda yapılan çalışmalar ilk olarak zihinsel sağlık literatüründe kullanılmıştır. Stres ve psikososyal faktörlerin sağlık ve hastalık üzerindeki etkisi bu alanda yapılan çalışmaların artmasına neden olmuştur (House, Landis ve Umberson, 1988: 541).

Cassel ve Cobb (1976), sağlığın korunmasında sosyal ilişkilerin etkisi üzerine yaptıkları çalışmalarında sosyal ilişkilerin çeşitli yollarla sağlığı koruyabileceğini belirtmişlerdir (House vd., 1988:541). Ayrıca sosyal ilişkilerin rolü sağlığa yönelik tehditlerin zararlı etkilerine karşı tampon etkisi yaratmaktadır. Sosyal destek fikri, stres yaratan durumlara karşı koyma veya diğer sağlık tehditlerine karşı sosyal ilişkilerin desteklenmesi konusunda fikir vermiştir (House, 1981).

Cohen ve Wills (1985) sosyal desteğin psikolojik ve fiziksel semptomlara karşı kişiyi koruduğunu göstermeye çalışmıştır. Heller (1990), Kessler ve ark. (1985) sosyal desteğin tam olarak tanımlanamaması ve işleyiş mekanizmalarının henüz çok iyi anlaşılmasına rağmen, sağlık üzerinde sosyal desteğin önemli etkisi olduğunu göstermiştir. Coyne ve Downey (1991) yapılan sosyal destek araştırmalarında ağırlığın sosyal ilişkilerin yeterince destekleyici olup olmadığı konusunda genel izlenimlerine yani algılanan desteğe kaydığını belirtmiştir (Eker ve Arkar, 1995: 45).

Sosyal destek kaynakları genellikle resmi (formal) ve resmi olmayan (informal) destek kaynakları olarak iki bölüm olarak ele alınmaktadır. Resmi kurum ve kuruluşlar ile yasal bir çerçevede kapsamında hizmet veren sivil toplum kuruluşları ve gönüllü kuruluşlar formal destek kaynaklarıdır. Aile, arkadaş, komşu ve akraba gibi bireyin yakın çevresinde bulunan ve yakın ilişkilerde bulunan kişiler ile herhangi bir şekilde destek olan ve bireye katkı sağlayan diğer kişiler ise informal destek kaynakları olarak belirtilebilir (Özbesler, 2001: 11).

Formal sosyal destek kaynakları olarak kamu kurumları; bireylere ve ailelere yönelik programlar geliştirmektedir. Formal sosyal destek kaynağı olarak görülebilecek programlardan biri de Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) dir.

4. AİLE SOSYAL DESTEK PROGRAMI (ASDEP)

Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP), birey ve ailelerin sosyal yardım ve sosyal hizmetlere olan ihtiyaçlarının tespiti, ihtiyaç durumuna göre sosyal hizmet ve sosyal yardım modellerinin planlanması, uygulanması ve gerekli durumlarda eğitim, sağlık, istihdam v.b diğer kamu hizmetlerinden faydalanılmasının sağlanması amacıyla sürecin tüm aşamalarında rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini de bünyesinde barındıran arz odaklı bir programdır. ASDEP ile birey ve ailelerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi de amaçlanmaktadır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [AÇSHB], 2019).

Bu programla; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından sunulan hizmetlerin ailelere ulaştırılması, ailelerin psikososyal ve ekonomik durumlarının yerinde incelenerek değerlendirilmesi, uygun hizmet modellerinden yararlandırılmaları amaçlanmaktadır. ASDEP ile birey ve ailelerin kamu hizmetlerinden daha hızlı yararlanması hedeflenmektedir (AÇSHB, 2019).

Bakanlık hizmetlerinin yerelde sunulduğu, sosyal hizmet müdahalesinin ve takibinin gerçekleştirildiği, çocuk, genç, kadın, erkek, engelli, yaşlı bireylere ve ailelerine koruyucu, önleyici, destekleyici, geliştirici, rehberlik ve danışmanlık odaklı sosyal hizmet politikaları Sosyal Hizmet Merkezleri aracılığıyla yürütülmektedir. 09.02.2013 tarihli ve 28554 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği'nde alan taraması yapmak ve alan taraması

sonucu elde edilen veriler ve bilgiler ışığında Risk Haritası oluşturulması yer almaktadır. Alan taraması kurum, kuruluş ve kişilerden gelen bilgiler de dikkate alınarak sosyal hizmet faaliyet ve uygulamalarından yararlanacak aile ve bireylerin tespiti ile sosyal sorunların analizi amacıyla gerçekleştirilen veri ve bilgi toplama faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Buna bağlı olarak risk haritası, alan taraması ile elde edilen ve paydaş kurumlardan sağlanan veri ve bilgilere dayalı olarak oluşturulmaktadır. Sosyal hizmet desteği sağlanmasını gerektiren konular bakımından sosyal risklerin; konular, gruplar ve yerleşim alanları itibarıyla ayrı ayrı gösterildiği, puanlama usul ve esasları kılavuz ile belirlenen ve merkez tarafından her yıl güncellenen haritayı tanımlamaktadır (Resmi Gazete, 2013).

Bakanlık alan taraması ile ihtiyaç sahiplerinin tespitinin yanı sıra sosyal sorunların analizini de yapmayı hedeflemektedir. Alan taramasının asli unsuru da ASDEP ile hayata geçirmeyi amaçlamaktadır (AÇSHB, 2019). Bu kapsamda Sosyal Hizmet Merkezlerindeki, Başvuru, Tespit ve İzleme birimleri bünyesinde Aile Sosyal Destek Programı görevlilerinin çalışma mekânı olarak planlanmıştır.

4.1. Kalkınma Planlarında ve Hükümet Programlarında ASDEP

2007-2013 yıllarını kapsayan 9. Kalkınma Planında “Sosyal Güvenlik Sisteminin Etkinliğinin Artırılması” başlığı altında incelenen maddelerden 266. Maddede sosyal hizmet ve yardımlardan yararlanacak kişi ve grupların tespiti için sağlıklı kriterler oluşturulması çalışmalarına başlandığı belirtilmiştir. Ancak sistemde kurumlar arasındaki işbirliği eksikliği ve nitelikli personel sıkıntısı nedenleriyle gerçek ihtiyaç sahiplerine istenen düzeyde hizmet sunulmadığı vurgulanmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 2006). Bu kapsamda sosyal hizmet ve sosyal yardımlardan yararlanacak kişi ve grupların tespitine yönelik eksikliklerin olduğu ve buna yönelik nitelikli personel sıkıntısı çekildiği, Aile Sosyal Destek Programının oluşmasına ön ayak olduğu söylenebilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 01.07.2013 tarihli 127’nci birleşiminde onaylanan 2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Kalkınma Planında “Sosyal Koruma” başlığındaki durum analizinde sosyal hizmet ve sosyal yardımlardan yararlanacak kişi ve grupların tespitinde nesnel ölçütler oluşturulduğundan bahsedilmiştir. Bu durum analizine yönelik amaç ve hedefler kapsamında sosyal hizmet ve yardım alanında ailenin ihtiyaçlarına bütünsel olarak yaklaşan arz odaklı ve istihdam bağlantılı bir sistem kurulmasının esas olduğu belirtilmiştir (DPT, 2013). Kalkınma planında bu duruma yönelik politikalarından biri olarak sosyal hizmet ve yardımlar alanında bütüncül hizmet sunulmasını sağlamaya yönelik Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) modelinin uygulanacağı belirtilmiştir (DPT, 2013).

Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) ilk olarak 61. Hükümet Programında ortaya çıkmaktadır. Sosyal destek ve hizmet alanında sağlık, istihdam ve eğitim hizmetleriyle birlikte “Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) Modeli” çerçevesinde hane odaklı bir sisteme geçileceği açıklanmıştır. Ailenin bütünlüğünün korunması, güçlü ve mutlu aileler için “aileye aile içinde destek” verilerek özel ilgi bekleyen ailelere ulaşabilecek programın hayata geçirileceği belirtilmiştir. Ayrıca bu program kapsamında ASDEP sisteminin bir parçası olan “Aile Sosyal Destek Uzmanları” sayesinde her ailenin ihtiyaç durumuna göre farklı sosyal destek programları uygulanacağı açıklanmıştır (TBMM, 2011).

1 Eylül 2014 tarihinde açıklanan 62. Hükümet Programında da 61. Hükümet Programında olduğu gibi ASDEP Modeli ile sağlık, istihdam ve eğitim hizmetlerini aile odaklı ele alınacağı belirtilmiştir. (T.C. Başbakanlık, 2014).

Başbakan Ahmet Davutoğlu tarafından TBMM’ye sunulan 64.Hükümet Programında “Aile, Çocuk ve Dinamik Nüfus” başlığıyla verilen bölümde; aile kurumunu güçlendirmeyi, çocukların nitelikli bir şekilde yetişmelerini sağlamayı, insan merkezli kalkınma politikalarının ana eksenini olduğu belirtilmiştir. Programda, sosyal yardım ve sosyal hizmete ihtiyacı olan bütün dezavantajlı vatandaşlara ulaşacak Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) nin alt yapısının tamamlanacağı, yeterli sayıda nitelikli personeli istihdam edilerek ASDEP’in aşamalı olarak hayata geçirileceği vurgulanmıştır. (T.C. Başbakanlık, 2015). 2016 yılında ASDEP görevlileri, Bakanlığın İl Müdürlükleri aracılığıyla istihdamı sağlanmaya başlanmıştır. Benzer şekilde 65. Hükümet Programında da Aile Sosyal Destek Programının alt yapısının tamamlanacağı, yeterli sayıda nitelikli personelin istihdam edileceği belirtilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin kurulmasının ardından Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından 3 Ağustos 2018 tarihinde açıklanan ilk 100 Günlük Eylem Planında Aile, Çalışma ve Sosyal

Hizmetler Bakanlığı başlığı altında vatandaşların ihtiyaçlarının yerinde tespit edilmesi amacıyla ziyaret edilen hane sayısının %57 artırılarak 826.000'e çıkarılması hedefi konulmuştur (T.C. Cumhurbaşkanlığı [TCCB], 2018).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt Selçuk, 100 Günlük Eylem Planı doğrultusunda ASDEP kapsamında ziyaret edilen hane sayısının 100 günde 526.000'den 1 Milyon 7 bine çıkarılarak vatandaşların ihtiyaçlarının yerinde tespit edildiğini söylemiştir (AÇSHB, 2019).

13 Aralık 2018 tarihinde açıklanan İkinci 100 Günlük Eylem Planı kapsamında Aile Sosyal Destek Programının muhtarlar işbirliğinde yaygınlaştırılması konusunda açıklama yapılmıştır (TCCB, 2018).

Hazine ve Maliye Bakanlığı ve T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan, 27 Ekim 2018 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 2019 yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında ASDEP ile ilgili olarak; ASDEP personeline hizmet içi eğitim programının verileceği, ASDEP bilgi işlem altyapısının tamamlanacağı ve sistemin raporlama yönünün güçlendirileceği belirtilmiştir. Ayrıca Vaka Yönetim Modeli geliştirilip ASDEP soru formunun revize edilerek sahada test edildikten sonra uygulamaya alınacağı vurgulanmıştır (Resmi Gazete, 2018).

Aile Sosyal Destek Programı, 61. Hükümet Programından başlamak üzere günümüzde Cumhurbaşkanlığı Hükümetine kadar tüm hükümet sistemlerinde ailenin korunması, sağlık, istihdam, eğitim, sosyal yardımlar ve hizmetlerin başvuru beklemeden hane ziyaretleriyle tespit edilerek ulaştırılması amaçları çerçevesinde yer almıştır.

4.2. ASDEP'in İnsan Kaynağı

2016 yılında ASDEP kapsamında çalıştırılacak personel Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı İl Müdürlükleri tarafından üniversitelerin Sosyal Hizmet, Sosyoloji, Psikoloji, Çocuk Gelişimi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ve Aile Tüketici Bilimleri mezunlarından 1500 kişi, 2017 yılında 1500 olmak üzere toplam 3000 kişi Bakanlık İl Müdürlükleri kapsamında yapılan özel hizmet alımı yoluyla istihdam edilmiştir. İllerin nüfus yoğunluğuna göre ASDEP görevlilerinin sayısı değişmektedir. 2018 yılı sonunda ülke genelinde hizmet sunan ASDEP görevlisi sayısı 2803 olduğu görülmektedir (AÇSHB, 2019).

24 Aralık 2017 Tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 696 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve 01/01/2018 tarih ve 30288 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Personel Çalıştırılmasına Dayalı Hizmet Alımı Sözleşmeleri kapsamında çalıştırılmakta olan işçilerin sürekli işçi kadrolarına geçirilmesine ilişkin 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin geçici 23. ve 24. Maddelerinin uygulanmasına dair usul ve esaslar kapsamında ASDEP Görevlilerinin sürekli işçi kadrosuna geçiş işlemleri Bakanlığın İl Müdürlükleri kapsamında yapılan sözlü sınav sonucu tamamlanarak daha önce özel hizmet alımı yoluyla çalışan ASDEP Görevlileri sürekli işçi kadrosuna geçirilmiştir.

Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslarda Değişiklik Yapılmasına Dair Esasların Yürürlüğe Konulması Hakkında Karar 21 Haziran 2018 tarih ve 30455 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Karar'a göre Madde 6'da belirtilen "Aynı Esasların ek 2 nci maddesinin onbeşinci fıkrasına "İçişleri Bakanlığı ve bağlı kuruluşları" ibaresinden sonra gelmek üzere ", Yargıtay Başkanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı, Kuvvet Komutanlıkları, Milli Savunma Üniversitesi ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı" İbaresini ve aynı maddeye aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

"Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında bu Esaslar kapsamında istihdam edilmek üzere alınacak aile sosyal destek personeli unvanlı sözleşmeli personel, yukarıdaki hükümlere bağlı olmaksızın KPSS (B) grubu puan sırasına konulmak kaydıyla alım yapılacak her bir pozisyon sayısının on katına kadar çağırılacak adaylar arasından, anılan Bakanlıkça belirlenecek usul ve esaslara göre yapılacak yazılı ve/veya sözlü sınav sonucuna göre çalıştırılır." (Resmi Gazete, 2018).

Bu karara göre Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığında istihdam edilmek üzere alınacak ASDEP görevlilerinin sözleşmeli personel kadrosundan istihdam edileceği belirtilmiştir.

4.3. ASDEP Görevlilerinin Görev ve Sorumlulukları

ASDEP görevlilerinin görev ve sorumluluklarına yönelik henüz herhangi bir yönetmelik bulunmamaktadır. Ancak ASDEP görevlilerinin işe alım sürecinde İl Müdürlükleri tarafından yayınlanan teknik şartnameler bulunmaktadır. Bu şartnamede ASDEP görevlilerinin görev ve sorumlulukları da yer almaktadır.

Teknik şartnameye göre ASDEP görevlisi; *sosyal yardım ve sosyal hizmete ihtiyacı olan aile ve bireylerin; Nakdi Yardım, İş ve Meslek Kurslarına/Kuruluşlarına Yönlendirme, Eğitim Düzeyinin Yükseltilmesi, Psiko-Sosyal Destek ve Rehabilitasyon, Şiddet, İhmal, İstismar Nedeniyle Destek, Genel Sağlık Sigortası Destek, Barınma/Bakım ve Rehabilitasyon Destek, Huzurevi/ Bakım ve Rehabilitasyon konusunda destek, Yaşlılık Maaşı konusunda destek, Ulaşım konusunda destek, Engelli Maaşı konusunda destek, Engelli, Şehit yakınları ve Gazilere yönelik destek (kimlik kartı, istihdam vb.), Malulen Emeklilik desteği, Alkol ve Sigara Bağımlılığıyla mücadelede destek, Madde Bağımlılığıyla Mücadelede destek, Afet ve Acil Durumlara Yönelik destek, İstihdam desteği, Sağlık desteği, Eğitim desteği gibi hizmet taleplerinin karşılanmasına yönelik hane ziyaretleri yapacak, kurum, kuruluş ve kişilerden gelen bilgileri de dikkate alarak elde edilen bilgileri veri tabanına işleyecek, bu bilgiler doğrultusunda rehberlik yapacak, ihtiyaç sahiplerinin ilgili hizmet birimlerine ve kuruluşlara yönlendirilmesi ile takibinin yapılması işlerini yerine getirecektir.* Maddesi bulunmaktadır (Eskişehir Valiliği, 2018).

ASDEP görevlisi; çağrı merkezleri, başvurular, yazışmalar veya çeşitli bildirimler aracılığıyla kendisine ulaşan bilgileri değerlendirmekte ve bu doğrultuda gerekli çalışmaları yapmaktadır. ASDEP görevlisi yönlendirme süreçlerinde tüm seçenekleri değerlendirerek aile için en uygun çözümü sunmaktadır. Hanedeki sorunun tespiti, çözümü ve bir sonraki ziyaret süreci ile ilgili kararlar aile ile birlikte alınmaktadır. Tüm süreç boyunca ailenin memnuniyetini gözeterek ve aileden alacağı geri bildirimler doğrultusunda hareket etmektedir. ASDEP görevlisi kurumlar ile işbirliği gerektiren yönlendirmelerde, gerektiğinde ailenin kurum ile iletişime geçmesine aracılık eder ve süreci takip etmektedir. Hane ile ilgili tüm bilgiler hukuki bir durum söz konusu olmadığı sürece gizli tutulur. Haneye gizlilik ve güvenilirlik ile ilgili gerekli teminat verilir ve hane bu konuda açıkça bilgilendirilmektedir. (AÇSHB, 2018).

ASDEP görevlilerinin çalışmalarını üç başlıkta ele almak mümkündür. Ziyaret öncesi hedef bölgenin belirlenmesi, ziyaret esnasında sorunların tespiti ve yönlendirme ve ziyaret sonrası değerlendirme ve takip aşamasından oluşmaktadır.

Hedef Bölgenin, Çalışma Planının Belirlenmesi ve Hazırlık Aşaması

Ziyaret öncesi görev yapılan bölgedeki sosyal sorunlara yönelik oluşturulan risk haritası kapsamında alan taraması yapılacak hedef bölge belirlenerek çalışma planı ASDEP görevlileri tarafından belirlenmektedir.

ASDEP görevlisi tarafından,

- Kendisine tanımlanmış olan bölgedeki ziyaret edilecek haneler ve saatler planlanır.
- Bu bölgeye yapılan ziyaretlerde; bölgeyle ilgili genel bilgiler ile ziyaret edeceği hanelerin sosyo-ekonomik durumu ve aile hakkında ön bilgi edinilir.
- Ziyaret edilecek haneler önceden harita üzerinden tespit edilerek sahadaki zaman kaybının önüne geçilir.
- ASDEP Bilişim Sistemi üzerinden temin edilemeyen bilgiler için bölge ile ilgili bilgi sahibi kişilerle (muhtar, imam, öğretmen vb.) görüşmeler gerçekleştirilerek bilgi alınır.
- İkinci ve sonraki ziyaretlerde Aile Gelişme Formu incelenerek aile ile ilgili ön çalışma yapılır.
- Broşür, notlar ve varsa diğer bilgilendirme araçları temin edilir (AÇSHB, 2018).

Görüşmenin Gerçekleştirilmesi, Sorunların Tespiti ve Vaka Yönlendirme Aşaması

ASDEP görevlisi,

- Ziyaret ettiği haneye ulaştığında ilk olarak kendini tanıtarak ziyaret amacını anlatır.
- Hanedeki kişi görüşmeyi kabul ederse mesleki görüşme tekniklerini kullanarak görüşmeyi gerçekleştirir.
- Hanede yaşayan tüm bireyleri ve bireylerin temel bilgilerini “aile üyeleri listesi”ne kaydeder.
- Hanede bulunan 15 yaş ve üstü tüm bireyler için birey soruları bölümünü ayrı olarak doldurur.
- Tablet aracılığıyla ASDEP soru formunu doldurur, gözlem ve tespitlerini kaydeder. ASDEP Görevlisi almış olduğu başvuru beyanını Sosyal Hizmet Merkezinin Başvuru, Tespit ve İzleme Birimine ulaştırır, vakaya yönelik mesleki raporları düzenler ve başvuru sahibine süreç hakkında bilgilendirmede bulunur.
- Tespit edilen vakaya yönelik bilgilendirme, danışmanlık ve yönlendirmelerde bulunur.
- İhtiyacı olan bireyleri Bakanlığın görev alanı dışında kalan diğer hizmet modelleri için ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına yönlendirir.
- Hanede bulunma süresini mesleki formasyonuna uygun şekilde belirler ve bu süreyi verimli şekilde kullanır (AÇSHB, 2018).

İzleme- Değerlendirme ve Takip Aşaması

Hanelerle yapılan görüşmeler sonrasında ASDEP görevlileri aile üyelerinin ve bölgenin sorunlarına yönelik çalışmalarını yürütmektedir.

ASDEP görevlisi tarafından,

- Bakanlık ile protokol gerçekleştirilen diğer kamu kurum ve kuruluşları ile gerekli temas sağlanarak yönlendirme, sürecin devamı ve vakanın çözüme kavuşması için gereken takip yapılır.
- Ziyaret edilen hanelerde karşılaşılan vakaların en kısa sürede çözümlenebilmesi için gereken aracılık faaliyetleri yürütülür.
- Ziyaret edilen hanelerdeki vakaların ve yönlendirmelerin niteliğine göre belirlenecek dönemlerde takibi yapılır.
- 6 Aylık dönemler halinde ASDEP Görevlileri ve Sosyal Hizmet Merkezi Müdürünün katılımıyla ASDEP Koordinasyon toplantıları yapılır, bu toplantılarda ASDEP Çalışmaları değerlendirilir ve toplantıların sonucunda hazırlanan raporlar Bakanlığa iletilir (AÇSHB, 2018).

5. SONUÇ

Aile kurumunun korunmasında sosyal destek unsurunun önemli olduğu bilinmektedir. Sosyal desteğin formal anlamda sağlanması için Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) oldukça öneme sahip bir konumdadır. Ailelerin refahı ve kaynaklara erişimi, ailenin yaşadığı veya yaşayacağı krizin sonuçlarından en az şekilde etkilenmesi formal sosyal destek unsurunun etkili kullanılmasıyla mümkündür. ASDEP bu aşamada devreye girerek; birey ve ailelerin sosyal yardım ve sosyal hizmetlere olan ihtiyaçlarının tespitini yapmaktadır. Ailelerin ihtiyaç durumuna göre sosyal hizmet ve sosyal yardım modellerinin planlanması, uygulanması ve gerekli durumlarda eğitim, sağlık, istihdam gibi diğer kamu hizmetlerinden faydalanılmasının sağlanmasına katkı sunmaktadır. ASDEP, aileyle görüşme süreci ve görüşme sonrası olmak üzere tüm aşamalarda aileye rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini de bünyesinde barındıran arz odaklı bir program olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni bir arz odaklı sosyal hizmet uygulaması olan ASDEP, sahada elde edeceği verilerle verimli hizmet sunumunu sağlayabilir. Ayrıca programın gelişmesine ve kriz durumundaki ailelerin daha etkili hizmet almasını sağlayabilir. ASDEP'nin gelişmesi ve daha etkin çalışması için aşağıdaki öneriler sunulabilir.

- ASDEP'in bilişim alt yapısı ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla bütünleştirilerek vatandaşın ihtiyaç duyduğu hizmetler ilgili kamu kurumunun sisteminde görülerek daha hızlı müdahale edilmesi sağlanabilir. Bu da hizmet sunumu için dilekçe vs. gibi bürokratik engel oluşturabilecek işlemlerin önüne geçerek vatandaşa daha hızlı hizmet imkânı sağlayabilir.
- Sosyal Hizmet Merkezlerinin sayısının artırılmasıyla birlikte ASDEP'in insan kaynağı güçlendirilerek Sosyal Hizmet Merkezlerinin sahada daha etkin çalışma yürütülmesi sağlanabilir.
- Sahada vatandaşla birebir görüşen ASDEP görevlilerinin niteliğinin artırılması için görüşme ilke ve teknikleri, stresle başa çıkma vb. konularda hizmet içi eğitim sayısının artırılması görevlilere faydalı olabilir.
- 2016 yılında ASDEP'te göreve başlayan personel sayısı 3000 iken mevcut durumda 2803 olarak görülmektedir. Çeşitli nedenlerle başka mesleki pozisyonlar ASDEP'e tercih edildiği görülmektedir. Bu nedenle ASDEP görevlilerinin özlük hakları iyileştirilerek tayin hakkı, görevde yükselme hakkı gibi haklar sağlanarak başka kurumlara göre daha tercih edilebilir bir mesleki pozisyon olarak ASDEP güçlendirilebilir.
- ASDEP, Sosyal Hizmet Merkezlerinin operasyonel anlamda kapasitesinin artırdığı söylenebilir. Sosyal sorunların çözümünde ASDEP'in ve ASDEP görevlilerinin sosyal politikalara katkı sağlayabilmesi için görevlilerle bölgesel bazda sosyal sorun anketleri yapılarak bölge sosyal sorunları konusunda daha fazla bilgi elde edilebilir.

ASDEP, ailelerin sosyal hizmetlere ve sosyal yardımlara erişiminde önemli bir destek programı olduğu söylenebilir. Arz odaklı hizmet açısından Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının sahada daha aktif rol almasında bu programın katkısı olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2018), Aile Sosyal Destek Programı (2018), Hizmet İçi Eğitim Notları.
- CANATAN, K. ve YILDIRIM E. (2011). Aile Sosyolojisi. İstanbul: Açılım Kitap. 60,61.
- EKER, D. ve ARKAR, H. (1995). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenirliği, *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(34).
- GİDDENS, A. (2012). Sosyoloji. (Çev. Z.Mercan). İstanbul: Kırmızı Yayınları, 247.
- GÜLER, D. ve ULUTAK, N. (1992), Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile, *Kurgu Dergisi*, 11, 51-76.
- GÖKÇE, B. (1976). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8(1-2), 46.
- HOUSE, J. (1981). Work Stress and Social Support. Addison Wesley Series on Occupational Stress Addison-Wesley Publishing Company. 15.
- HOUSE, J., LANDİS, K. and UMBERSON, D. (1988). Social Relationships and Health. *American Association for the Advancement of Science*.
- ÖZBESLER, C. (2001). Çocukluk Çağı Lösemileri ve Sosyal Destek Sistemlerinin Aile İşlevlerine Etkisi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÖZDEMİR, İ. (2013). Aile yanında yaşayan ve ailesinden ayrı yaşayan üniversite öğrencilerinin algılanan sosyal destek, stresle başa çıkma tarzları, kaygı düzeyleri ve psikolojik belirtiler açısından karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- TAYLAN, H.H. (2009). Türkiye'de Köy Ailesinde Aile İçi İlişkiler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22, 119.
- YILDIRIM, İ. (1997). Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Güvenirliği ve Geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 81-87.

- Devlet Planlama Teşkilatı. (2005). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2013). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2014-2018). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı. Aile Sosyal Destek Programı (2018), Hizmet İçi Eğitim Notları.
- İnternet: T.C. Anayasası (1981). T.C. Anayasası, Web: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> 28 Aralık 2018'de alınmıştır.
- İnternet: T.C. Cumhurbaşkanlığı (Ağustos, 2018). 100 Günlük İcraat Programı. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Web: https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/100_GUNLUK_ICRAAT_PROGRAMI.pdf. 28 Aralık 2018'de alınmıştır.
- İnternet: T.C. Cumhurbaşkanlığı (Aralık, 2018). İkinci 100 Günlük İcraat Programı. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, <https://tccb.gov.tr/assets/dosya/2018-12-13-ikinci100gun.pdf> adresinden 28 Aralık 2018'de alınmıştır.
- İnternet: Türkiye Büyük Millet Meclisi, (2018). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Web: <https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP61.htm>. 28 Aralık 2018'de alınmıştır.
- İnternet: T.C. Başbakanlık (2014). 62. Hükümet Programı, Web: <https://www.memurlar.net/haber/481857/62-hukümet-programinin-tam-metni.html>. 29 Aralık 2018'de alınmıştır.
- İnternet: T.C. Başbakanlık (2015). 64. Hükümet Programı, Web: https://www.aa.com.tr/uploads/TempUserFiles/64.hukümet_programi.pdf 29 Aralık 2018'de alınmıştır.
- İnternet: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2019). Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP), Web: <https://ailetoplum.aile.gov.tr/asdep-sosyal-hizmet-merkezleri>. 2 Ocak 2019'da alınmıştır.
- İnternet: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2019). 100 Günlük Eylem Planı Web: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-soz-verdik-gerceklestirdik/> adresinden 2 Ocak 2019'da alınmıştır.
- İnternet: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2019). Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP), Web: <https://asdep.aile.gov.tr/asdep-hakkinda>. 2 Ocak 2019'da alınmıştır
- İnternet: T.C. Eskişehir Valiliği (2018). Aile Sosyal Destek Programı ASDEP Görevlisi Hizmet Alımında Uygulanacak Teknik Şartname, Web: <http://www.eskisehir.gov.tr/aile-sosyal-destek-programi-asdep-kapsaminda-danisma-yonlendirme-elmaniasdep-gorevlisi-hizmet-alimi>. 8 Mart 2019'de alınmıştır.
- İnternet: 61'inci Hükümet Programı (Temmuz, 2011). TBMM Tutanak Dergisi, Web: <https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP61.htm>. 29 Aralık 2018'de alınmıştır.
- İnternet: T.C. Resmi Gazete (2018). Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslarda Değişiklik Yapılmasına Dair Esasların Yürürlüğe Konulması Hakkında Karar, Web: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/06/20180621-1.pdf> 29 Aralık 2018'de alınmıştır.
- İnternet: T.C. Resmi Gazete (2013). Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği, Web: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/02/20130209-3.htm> 29 Aralık 2018'de alınmıştır.
- İnternet: T.C. Resmi Gazete (2018). T.C. Cumhurbaşkanlığı Yıllık Planı, Web: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/10/20181027M1-1.pdf> 29 Aralık 2018'de alınmıştır.